

ks. Jerzy Kostorz

**„Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1,14).
O obecności problematyki nawrócenia
w wybranych podręcznikach do nauczania religii w gimnazjum**

30 listopada 2014 roku rozpoczął się kolejny rok liturgiczny w Kościele rzymskokatolickim. Będzie on trwał do kolejnego Adwentu. Obejmie zatem rok 2014/2015. W tym czasie zakłada się realizację przyjętego przez Episkopat Polski Programu duszpasterskiego: „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię”¹. Przesłanie to ukierunkowuje działalność pastoralną kapłanów i świeckich, którzy są zaangażowani w przepowiadanie słowa Bożego w Kościele i szkole. Już sam tytuł programu akcentuje potrzebę duszpasterskiego nawrócenia wszystkich wierzących, czyli zarówno duchownych jak i świeckich. Wymaga zaangażowania katechetów w działania mające na celu przemianę siebie, swojego myślenia i postępowania, zerwanie z grzechem, zwrócenie się bardziej ku Bogu, zanurzenie się w Bożym Miłosierdziu i doświadczenie radości, która płynie z daru Miłosierdzia Bożego.

Wymaga to osobistego spotkania z Jezusem w sakramencie pokuty i pojednania, doświadczenia Jego Miłosiernej Miłości, zrozumienia sensu postu, pokuty i jałmużny oraz podjęcia wewnętrznej przemiany, której wyrazem jest zmiana postępowania. W roku duszpasterskim poświęconym nawróceniu warto zwrócić uwagę na zagadnienia z nim związane.

Poniższa refleksja będzie zogniskowana wokół problematyki nawracania się w podręcznikach do nauczania religii, które powstały pod redakcją ks. Pawła Mąkosa. Podręczniki te: 1) zostały zatwierdzone do użytku na terenie całej Polski; 2) są zgodne z obowiązującym od 2010 roku *Programem nauczania religii rzymskokatolickiej w gimnazjum*; 3) ukazały się nakładem wydawnictwa Gaudium². Obecnie mamy cały pakiet podręczników, czyli do nauczania religii w I³, II⁴ i III⁵ klasie.

¹ www.ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x84282/rok-nawrocenia-program-duszpasterski-na-rok/.

² Podręczniki dla I klasy gimnazjum ukazały się w 2012 roku, dla II klasy gimnazjum w 2013 roku, a dla III klasy gimnazjum w 2014 roku.

³ P. Mąkosa (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Poradnik metodyczny dla I klasy gimnazjum*, Lublin 2012; tenże (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Podręcznik dla I klasy gimnazjum*, nr AZ-31-01/10LU-1/12, zgodny z programem nauczania numer AZ-3-01/10, Lublin 2012; tenże (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Karty pracy dla I klasy gimnazjum*, Lublin 2012.

⁴ P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Poradnik metodyczny dla II klasy gimnazjum*, Lublin 2013; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Podręcznik dla II klasy gimnazjum*, nr AZ-32-01/10LU-1/13, zgodny z programem nauczania numer AZ-3-01/10, Lublin 2013; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Karty pracy dla II klasy gimnazjum*, Lublin 2012.

⁵ P. Mąkosa (red.), *Żyję Twoją miłością. Poradnik metodyczny dla III klasy gimnazjum*, Lublin 2014; tenże (red.), *Żyję Twoją miłością. Podręcznik dla III klasy gimnazjum*, nr AZ-33-01/10LU-1/14, zgodny z programem nauczania numer AZ-3-01/10, Lublin 2014; tenże (red.), *Żyję Twoją miłością. Karty pracy dla III klasy gimnazjum*, Lublin 2014.

Wybrane podręczniki mają szereg wartości dydaktycznych. Widać w nich zastosowanie aktualnych form planowania zajęć, nowych technologii informacyjnych, interesujących przykładów oraz zaplanowanie korelacji z edukacją szkolną.

Celem podjętej refleksji jest określenie ram treściowych przedstawiania tematyki nawrócenia w powyższych podręcznikach. Nie sposób o tym pisać bez krótkiego przypomnienia rozumienia pojęcia „nawracania się” w teologii katolickiej.

Rozumienie pojęcia „nawracania się” w teologii katolickiej

W świetle Pisma Świętego i nauczania Kościoła nawracanie się człowieka jest procesem. Nie jest jednorazowym aktem, chociaż u jego podstaw znajduje się przemiana duchowa oraz przyjęcie określonego systemu wartości, poglądów i zasad⁶. Dlatego też proces nawrócenia to inaczej zawrócenie z dotychczasowej złej drogi, skierowanie się ku dobru, nowe nastawienie do życia, przemiana wewnętrzna i duchowa⁷. Niekiedy też nawrócenie bywa określane greckim terminem „metanoia”⁸. Ma to miejsce wtedy, gdy przemianie ulegają najgłębsze pokłady psychiki człowieka, jego serce, sumienie i system wartości⁹.

Dobrze proces nawrócenia został zdefiniowany przez S. Urbańskiego i W. Zawadzkiego w *Leksykonie duchowości katolickiej*¹⁰. Zdaniem wyżej

wspomnianych teologów, „nawrócenie jest procesem podjęcia świadomej decyzji zerwania z grzechem i zwrócenia się do Boga oraz zawierzenia Jego miłości. Dokonuje się ono we wnętrzu człowieka. Wyrazem nawrócenia jest jego [człowieka] pozytywna postawa, działanie, wartościowanie i myślenie”¹¹. Człowiek nawraca się nie dzięki własnej sile i mocy, ale łasce Bożej. Pojednanie z Bogiem i z drugim człowiekiem, przejście ze stanu grzechu do stanu łaski i przyjaźni z Bogiem dokonuje się z inicjatywy samego Boga. Dzięki łasce uświęcającej następuje zmiana sposobu myślenia oraz wewnętrzna przemiana człowieka i jego drogi życiowej¹².

W teologii katolickiej interpretacja nawrócenia opiera się na tekstach bliźniaczych. Ważne są fragmenty Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu, w których nawrócenie ujmowane jest jako: 1) powrót do Boga, przymierze z Bogiem obecnym w dziejach Izraela (np. Pwt 26,5-9; Joz 24,2-6); 2) odkrycie Królestwa Bożego w Jezusie Chrystusie i uwierzenie w słowa Ewangelii (np. Mk 1,15)¹³. Teksty proroków uświadamiają ludowi grzechy (np. lekceważenie obecności Boga, łamanie prawa, bałwochwalstwo), wzywają do rozpoznania grzechów i wyznania ich oraz aktu skruchy i porzucenia życia w grzechu (np. Ne 9,6-10,31; Am 5,14-15; Iz 5,15), kształtowania „nowego serca” (np. Jr 13,23; 31,18)¹⁴. U proroków Starego Testamentu pojawia się nawrócenie rozumiane jako dar

⁶ H. Witczyk, *Nawrócenie. W Biblii*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 852-854.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ S. Urbański, W. Zawadzki, *Nawrócenie*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 567.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

¹² Tamże; por. T. Sikorski, *Nawrócenie*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, Katowice 1998, s. 335-336.

¹³ H. Witczyk, dz.cyt.

¹⁴ Tamże.

nowego serca i nowego ducha (Jr 24,6; Ez 36,26-27) oraz dar mocnego, świętego, nowego Ducha (np. Ps 51,12-14), którego Bóg udziela człowiekowi¹⁵. Z kolei w Nowym Testamencie nawrócenie to przede wszystkim powrót do Boga za pośrednictwem Jezusa Chrystusa¹⁶. Według relacji ewangelistów spotkanie z Jezusem Chrystusem przemienia człowieka, pozwala odkryć w Jezusie obecność Boga Ojca¹⁷. Ma ono charakter pełny, ostateczny i doskonały. Zdaniem teologów katolickich ważne jest to, że każdy człowiek, a więc nie tylko grzesznik i poganin, jest wezwany do nawrócenia¹⁸. O tym przypomniał św. Jan Chrzciel, który poprzedził głoszone przez Jezusa orędzie o nawróceniu (por. Mt 3,1-7)¹⁹. Ewangelisci zaznaczają, że: 1) Jezus ofiarowuje każdemu człowiekowi przebaczenie i miłość; 2) wzywa do przemiany serca i praktykowania nowego stylu życia²⁰.

Teologowie katoliccy wymieniają dwa rodzaje nawrócenia: tzw. pierwsze nawrócenie i tzw. drugie nawrócenie²¹. Pierwsze nawrócenie dokonuje się w sakramencie chrztu świętego. Jest to przejście ze stanu niewiary do wiary²². Drugie natomiast nawrócenie polega na porzuceniu grzechu i uświęcaniu oraz ciągłej przemianie duchowej. Przemianę tę w teologii katolickiej określa się metanoją²³. Obejmuje ona całe życie człowieka: wszystkie

sfery życia ludzkiego. Drugie nawrócenie jest procesem. Trwa przez całe życie. Zdaniem teologów nawrócenie wymaga kroczenia za Jezusem, ofiarowania siebie oraz dotychczasowego sposobu myślenia i postępowania, a także zdobywania Królestwa Bożego²⁴. Dzięki mocy Ducha Świętego, człowiek zrywa z grzechem, wchodzi na drogę osobistej więzi z Bogiem i uczestniczy w misterium śmierci i zmartwychwstania Jezusa²⁵. Jest to proces „przejścia od dawnego do nowego człowieka, doskonałego w Chrystusie”²⁶, czyli od życia według ciała do życia według Ducha. W procesie nawrócenia widoczne jest wyraźne działanie miłości i obecności Miłosiernego Boga w życiu człowieka²⁷. Teologowie zaznaczają, że Bóg mocą swojego Słowa, które przepowiadane jest w Kościele otwiera ludzkie serca, pozwala uwierzyć w Chrystusa, przyłączyć do Niego i naśladować Go. Chrzest zapoczątkowuje nowe życie. Ciągłe nawrócenie dokonuje się w sercu człowieka i we wspólnocie Kościoła (m.in. poprzez korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania) i owocuje osiągnięciem jedności z Bogiem, z bliźnimi i z Kościołem²⁸.

Według teologów katolickich proces nawrócenia zawiera w sobie poznanie siebie w świetle wiary, rozpoznawanie własnej wartości dziecka Bożego, odkrycie miłosiernej miłości Boga, przyznanie się do grzechu, wyrzeczenie się

¹⁵ Tamże.

¹⁶ T. Sikorski, dz.cyt.

¹⁷ H. Witczyk, dz.cyt.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ J. Machniak, *Nawrócenie. W teologii duchowości*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 854-855.

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ J. Orzeszyna, *Nawrócenie. W teologii moralnej*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, red. E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 855.

²⁵ Tamże.

²⁶ DM 13.

²⁷ DiM 6.

²⁸ J. Orzeszyna, dz.cyt.

szatana, zerwanie z grzechem, pojednanie z Bogiem, wejście na drogę prowadzącą do pełnego zjednoczenia z Nim²⁹. Obecne są w nim elementy zadośćuczynienia, pokuty, modlitwy i miłości chrześcijańskiej oraz wytrwałego dążenia do świętości poprzez upodabnianie się do Chrystusa, naśladowanie Go w codzienności, ciągłą walkę z grzechem, rozwój wiary przy współpracy z łaską Bożą. Zdaniem teologów katolickich, człowiek wiary potrzebuje ciągłego nawracania się do Boga, czyli dostosowywania swojego myślenia i działania do ideałów Ewangelii³⁰. Pomocne w tym procesie są sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii. Wspólnota Kościoła pomaga wiernym w nawróceniu poprzez głoszenie orędzia zbawienia, zachętę do przemiany życia, modlitwę i przykład³¹. Dlatego też tak ważna jest katechizacja, w której tematyka nawrócenia jest stale obecna w słowie i świadectwie życia głosicieli Ewangelii.

„Nawrócenie” w podręcznikach *Spotykam Twoje Słowo* dla I klasy gimnazjum

W I klasie gimnazjum mamy 54 katechezy, zamieszczone w 6. blokach tematycznych. Bloki noszą tytuły: „Bóg na ludzkich drogach”, „Słowo Boga do człowieka”, „Słowo Boga prowadzi lud Boży”, „Słowo stało się Ciałem”, „Słowo Boże rozszerzało się”, „Twoje słowo na ścieżkach mego życia”³². Problematyka nawrócenia obecna jest

w wybranych katechezach w mniejszym lub większym stopniu. Katechezy poświęcone prorokom³³ i nauczaniu Jezusa³⁴ oraz chrystianizacji Polski³⁵ i adwentowi³⁶ stanowią dobrą okazję do ukazania orędzia o nawróceniu.

Najwięcej możliwości co do mówienia o nawróceniu stwarzają katechezy związane z Wielkim Postem. Pierwsza została zatytułowana: „Wielki Post czasem pokuty”³⁷. Zakłada się w niej pogłębienie wiadomości na temat istoty Wielkiego Postu. Uczeń ma pogłębić wiedzę na temat tego okresu liturgicznego. Obok tego zakłada się ukazanie pokutnego znaczenia Wielkiego Postu. Sama jednak wiedza nie jest tu najważniejsza³⁸. Zaproponowano, aby uczeń zaplanował konkretne formy przeżywania Wielkiego Postu. Przedstawiono Wielki Post jako czas pokuty, a zwłaszcza zaakcentowano znaczenie modlitwy, postu i jałmużny. Uczeń dowiaduje się, że „pokutę (...) [należy] kojarzyć bardziej z oczyszczeniem i nawróceniem niż z karą. Pozwala ona naprawić zło i zmienić nasze życie na lepsze”³⁹. Poznaje znaczenie udziału w nabożeństwach i w rekolekcjach wielkopostnych. Przypomina się uczniom znaczenie modlitwy, postu i jałmużny. Na tym tle następuje kształtowanie postawy nawrócenia. W punkcie „Zastosuj!” czytamy: „w czasie Wielkiego Postu każdy chrześcijanin powinien podjąć konkretne postanowienie, które pomoże mu w pogłębieniu wiary i miłości do bliźnich. Do najważniejszych dobrych uczynków należą: modlitwa,

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

³² P. Mąkosa (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Poradnik...*, s. 267.

³³ Tamże, s. 86-90.

³⁴ Tamże, s. 128-132; tenże (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Podręcznik...*, s. 82-84.

³⁵ P. Mąkosa (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Poradnik...*, s. 215-218.

³⁶ Tamże, s. 241-244.

³⁷ Tamże, s. 249-253; tenże (red.), *Spotykam Twoje Słowo. Podręcznik...*, s. 164-166.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże, s. 164.

post, jałmużna (...)”⁴⁰. Uczniowie zostają też zachęcani do pójścia do spowiedzi. To wpisuje się w tematykę nawrócenia serca. Godną uwagi jest też modlitwa, którą zamieszczono w podręczniku ucznia. Wypowiadając słowa tej modlitwy, uczeń wyraźnie deklaruje pragnienie zmiany swojego życia na lepsze. Wyraża gotowość odwrócenia się od zła i przybliżania do Boga. Prosi też Boga o pomoc w podjęciu dobrych postanowień i wytrwaniu w nich przez czas Wielkiego Postu ku chwale Bożej i dla swojego zbawienia⁴¹. Drugą katechezę związaną z nawróceniem zatytułowano: „Rekolekcje wielkopostne”⁴². Obok wiedzy o znaczeniu rekolekcji wielkopostnych w życiu chrześcijanina, możemy przeczytać przypowieść o siewcy (Mk 4,3-8) oraz przypowieść o synu marnotrawnym (Łk 15,17-19)⁴³. Są to fragmenty wprost związane z nawróceniem. Ich wyjaśnienie pozwoli uczniom lepiej zrozumieć, czym jest proces przemiany duchowej, która następuje wtedy, gdy człowiek otwiera się na działanie łaski Bożej i doświadcza miłosiernej miłości Boga, zrywa z grzechem i postępuje zgodnie z Ewangelią. Dobrze więc, że uczniowie mogą poszerzyć swoją wiedzę na temat warunków prawdziwego przeżytego sakramentu pokuty i pojednania⁴⁴. Są też zachęcani do osobistej modlitwy inspirowanej

tekstem Psalmu (51,3-6.10-14) i refleksji, która ma służyć dobremu przygotowaniu do spowiedzi⁴⁵. Z punktu widzenia wychowawczego ważna jest modlitwa zamieszczona w katechezie na temat Triduum Paschalnego⁴⁶. Uczniowie proszą Jezusa o pomoc w osiągnięciu zbawienia⁴⁷. To sprzyja kształtowaniu postawy otwartej na działanie łaski Bożej, która ma fundamentalne znaczenie w procesie nawracania się.

„Nawrócenie” w podręcznikach *Z Tobą idę przez życie* dla II klasy gimnazjum

Podręcznik dla klasy II gimnazjum zawiera 56 katechez podzielonych na 6. bloków tematycznych⁴⁸. Bloki te noszą następujące tytuły: „Człowiek na drogach Boga”, „Jezus Chrystus prowadzi do pełni życia”, „Wędrówka ku dobru”, „Drogowskazy na drodze ku szczęściu”, „Życie mojego Kościoła”, „Droga z Jezusem Chrystusem”⁴⁹. Nazwy sugerują więc, że często, pośrednio lub bezpośrednio, będzie mowa o nawróceniu. I takie nawiązanie do przemiany wewnętrznej, która dokonuje się dzięki łasce Bożej i modlitwie możemy znaleźć np. w katechezie o celebracji Eucharystii⁵⁰ oraz modlitwie osobistej i liturgicznej⁵¹. Również katechezy na temat zasad moralnych w życiu człowieka⁵², sumienia⁵³, właściwej

⁴⁰ Tamże, s. 166.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże, s. 167-169.

⁴³ Tamże, s. 168.

⁴⁴ Tamże, s. 169.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże, s. 170-172.

⁴⁷ Tamże, s. 172.

⁴⁸ P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Poradnik...*; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Podręcznik...*; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Karty...*

⁴⁹ P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Poradnik...*, s. 338-339.

⁵⁰ Tamże, s. 53-60.

⁵¹ Tamże, s. 29-34.

⁵² Tamże, s. 91-96.

⁵³ Tamże, s. 108-113.

hierarchii wartości⁵⁴, Dekalogu⁵⁵ i zadań młodych osób w Kościele⁵⁶ stanowią dobrą okazję do mówienia o procesie nawrócenia człowieka. Wymienione katechezy są w stanie uświadomić uczniom, że owoce autentycznego nawrócenia widoczne są w myśleniu, postawach i postępowaniu człowieka.

Tematyki nawrócenia, w sposób bezpośredni, dotyczy pięć katechez. Jedna z nich jest poświęcona sakramentowi chrztu⁵⁷. Traktuje zatem na temat tego, co teologowie katoliccy nazywają pierwszym nawróceniem. Oprócz opisu ustanowienia sakramentu i sposobu jego udzielania, opisano znaki i symbole towarzyszące obrzędowi chrztu świętego oraz skutki tego sakramentu. Uczniowie dowiadują się, że na chrzcie świętym ma miejsce zjednoczenie człowieka z Jezusem Chrystusem, włączenie człowieka w tajemnicę paschalną, wyzwolenie z grzechu pierwotnego i wszystkich osobistych grzechów, otwarcie drogi do nowego życia, zapoczątkowanie dziecięstwa Bożego i wprowadzenie do wspólnoty Kościoła⁵⁸. Katechizowani są też uświadamiani, że chrzest święty stanowi podstawę więzi z Bogiem i zobowiązanie do przemiany życia⁵⁹. Na tej podstawie możemy zatem dostrzec wyraźne odniesienie do tematyki nawrócenia. Kontynuację tej tematyki znajdujemy w katechezie

o sakramencie bierzmowania. Obok istoty i liturgii sakramentu bierzmowania, wymienia się skutki tego sakramentu⁶⁰. Uczeń dowiaduje się, że sakrament bierzmowania jest dopełnieniem łaski chrztu świętego. Moc Ducha Świętego, którą otrzymuje bierzmowany, umacnia w naśladowaniu Jezusa i składaniu świadectwa wiary⁶¹. Spełnia zatem ważną rolę w stałym nawracaniu się do Boga. O tym właśnie, szczególnie w roku duszpasterskim poświęconym nawróceniu, trzeba wyraźnie przypominać uczniom. Temu sprzyja również kolejna katecheza. Nosi ona tytuł: „Sakrament pokuty i pojednania”⁶². Katecheza ta ma na celu „pogłębienie wiadomości na temat istoty sakramentu pokuty i pojednania”⁶³ oraz „ukazanie znaczenia sakramentu pokuty i pojednania w życiu chrześcijanina”⁶⁴. Godna uwagi jest przywołana po raz kolejny (była przytaczana też w I klasie) przypowieść o synu marnotrawnym (Łk 15,11-32)⁶⁵. Uczniowie pogłębiają wiedzę na temat nawrócenia, które wymaga powrotu do Boga. W związku z tym zaznajamia się też katechizowanych z przypowieścią o zagubionej owcy (Łk 15,1-7)⁶⁶. Uczniowie nie tylko przypominają sobie warunki dobrej spowiedzi, lecz także uświadamiają sobie, że miłość Boga do człowieka jest bezwarunkowa i nieskończona⁶⁷. Treści te są pogłębiane i rozszerzane w katechezie

⁵⁴ Tamże, s. 114-118.

⁵⁵ Tamże, s. 119-185.

⁵⁶ Tamże, s. 243-247.

⁵⁷ Tamże, s. 35-40; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Podręcznik...*, s. 22-24.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże, s. 24.

⁶⁰ Tamże, s. 25-27.

⁶¹ Tamże.

⁶² P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Poradnik...*, s. 67-72.; tenże (red.), *Z Tobą idę przez życie. Podręcznik...*

⁶³ P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Poradnik...*, s. 67.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże, s. 67, 69.

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ P. Mąkosa (red.), *Z Tobą idę przez życie. Podręcznik...*, s. 37, 39.

pt. „Wielki Post czasem przemiany”⁶⁸. Wielki Post zostaje ukazany jako czas powrotu do Ojca. Przytoczony jest fragment Pisma Świętego: „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię”⁶⁹. Przypomina się uczniom o znaczeniu modlitwy, postu i jałmużny⁷⁰. Na kanwie tych treści w kolejnej katechezie omawiane jest znaczenie rekolekcji wielkopostnych w procesie nawrócenia⁷¹. Wyraźnie wskazuje się uczniom na najważniejszy warunek nawrócenia: pozytywną odpowiedź człowieka (poprzez miłość, wiarę i przyjęcie Jezusa jako Pana i Zbawiciela) na nieskończoną, uprzedzającą, bezwarunkową miłość Boga⁷². Rekolekcje wielkopostne są szansą takiego spotkania z Bogiem i prawdziwego nawrócenia, co wyraźnie zostało zaprezentowane w podręczniku ucznia. Na tym tle zachęca się młodzież do refleksji nad swoim życiem i wiarą, do aktywnego udziału w rekolekcjach wielkopostnych, a zwłaszcza do szczerej spowiedzi. Tylko w ten sposób można zapoczątkować proces osobistego nawrócenia⁷³.

„Nawrócenie” w podręcznikach *Żyję Twoją miłością* dla III klasy gimnazjum

W klasie IIII propozycje programowe nauczania na temat nawrócenia zostają uzupełnione i pogłębione.

Stanowią kontynuację zagadnień, które uczeń poznał w I i II klasie gimnazjum. Całość materiału katechetycznego składa się z 56 katechez zawartych w 6. blokach tematycznych: „Świat, który powierzył mi Bóg”, „Żyję, aby kochać”, „«Modlitwa Pańska» drogą mojego życia”, „Żyję w Kościele”, „Kompendium wiedzy religijnej gimnazjalisty”, „Spotykam Pana w liturgii”⁷⁴. W nauczaniu katechezy w klasie III gimnazjum obecne są tematy, w których można nawiązywać do nawrócenia. Do nich zalicza się m.in. katechezy poświęcone powszechnemu powołaniu do miłości⁷⁵, wezwaniom z Modlitwy Pańskiej⁷⁶, zasadom życia chrześcijańskiego⁷⁷, modlitwie⁷⁸, znaczeniu sakramentu bierzmowania w życiu chrześcijanina⁷⁹. Pamiętając o tematyce roku duszpasterskiego w Kościele, katecheta na każdej lekcji religii może nawiązywać do przemiany wewnętrznej człowieka, która jest rezultatem działania łaski Bożej i współdziałania z nią.

Największe możliwości mówienia o nawróceniu dostarcza katecheza pt. „Wielkopostna droga nawrócenia”⁸⁰. W realizacji tego tematu zakłada się nie tylko „przypomnienie, utrwalenie i pogłębienie wiadomości na temat Wielkiego Postu”⁸¹, lecz także „motywowanie [uczniów – J.K.] do udziału w liturgii Wielkiego Postu”⁸². Katechizowani mają „własnymi słowami

⁶⁸ Tamże, s. 159-161.

⁶⁹ Tamże, s. 160.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Tamże, s. 162-164.

⁷² Tamże, s. 163.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ P. Mąkosa (red.), *Żyję Twoją miłością. Poradnik...* s. 329-330; tenże (red.), *Żyję Twoją miłością. Podręcznik...*; tenże (red.), *Żyję Twoją miłością. Karty...*

⁷⁵ P. Mąkosa (red.), *Żyję Twoją miłością. Poradnik...*, s. 37-42.

⁷⁶ Tamże, s. 87-131.

⁷⁷ Tamże, s. 236-240.

⁷⁸ Tamże, s. 247-252.

⁷⁹ Tamże, s. 268-273.

⁸⁰ Tamże, s. 309-314.

⁸¹ Tamże, s. 309.

opowiadać o sposobach nawrócenia, które proponuje Kościół, szczególnie w czasie Wielkiego Postu⁸³. Utrwalają i pogłębiają wiedzę na temat modlitwy, postu i jałmużny oraz znaczenia rekolekcji wielkopostnych i spowiedzi w nawróceniu człowieka⁸⁴. Są też zachęceni do nawrócenia i przemiany własnego serca poprzez podejmowanie czynów wielkopostnych (np. modlitwy, postu, jałmużny, udziału w wielkopostnych nabożeństwach, aktywnego uczestnictwa w rekolekcjach wielkopostnych)⁸⁵. Takie rozwiązanie jest godne uwagi. Przekaz wiedzy został bowiem wyraźnie wzbogacony o elementy formacyjne. Uczniowie mogą uświadomić sobie, że gorliwa i szczera modlitwa, wzmacnia wielkopostne postanowienia i otwiera na potrzeby bliźnich. Przyczynia się do wewnętrznej przemiany, która znajduje wyraz w zmianie stylu myślenia i postępowania.

Ocena podręczników wydawnictwa Gaudium

Na podstawie przedstawionych refleksji możemy stwierdzić, że w podręcznikach wydawnictwa Gaudium obecne są różne propozycje związane z rokiem duszpasterskim „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię”. Najwięcej możliwości stwarzają katechezy poświęcone zagadnieniom roku liturgicznego.

Tematyka ta widoczna jest w II klasie gimnazjum. W sposób szczególny ma to miejsce wtedy, gdy mówi się o Wielkim Poście, rekolekcjach wielkopostnych oraz sakramencie pokuty i pojednania. W propozycjach podręcznikowych przekaz wiedzy wydaje się najważniejszy. Mało uwagi poświęca się natomiast kształtowaniu postaw, które są wynikiem nawrócenia. Dlatego też katecheta sam powinien podjąć trud takiego ukierunkowania katechezy, aby uczniowie mogli zmienić swoje nastawienie do Boga, modlitwy, wspólnoty Kościoła i bliźnich. Pomocą mogą tu okazać się działania, które pozwalają praktykować uczynki miłosierdzia co do ciała i co do duszy.

Niemniej istotne wydają się dobrze zaplanowane i poprowadzone rekolekcje wielkopostne. Są one dobrą okazją do nawrócenia, szczerej modlitwy, dobrej spowiedzi. Aby było to możliwe, potrzebne jest dobre przygotowanie młodzieży do udziału w rekolekcjach wielkopostnych. Temu sprzyja też modlitwa podczas lekcji religii. Podobne znaczenie ma modlitwa za uczniów i świadectwo katechety. Dlatego też katecheta jest zobowiązany do nieustannej przemiany wewnętrznej, bo jak mawiał ks. Jan Twardowski: „mamy nawracać się stale, to znaczy nieustannie zwracać się ku Bogu, choćbyśmy wierzyli bez zastrzeżeń i dbali o czystość duszy”.

Ks. prof. UO dr hab. Jerzy Kostorz – Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego w Opolu.

⁸² Tamże.

⁸³ Tamże.

⁸⁴ Tamże, s. 309-314.

⁸⁵ P. Mąkosa (red.), *Żyję Twoją miłością. Podręcznik...*, s. 172-174.

⁸⁶ www.ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x84282/rok-nawrocenia-program-duszpasterski-na-rok/.